

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-49>

**FEATURES OF TRAINING SEARCH AND RESCUE (SAR)
PERSONNEL FOR OPERATIONS IN EXTREME CONDITIONS:
EXPERIENCE OF EVACUATION AND RESCUE OPERATIONS
ORGANIZATION**

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ СЛУЖБ ПОШУКУ
ТА РЯТУВАННЯ (SAR) ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ:
ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЕВАКУАЦІЇ ТА РЯТУВАЛЬНИХ
ОПЕРАЦІЙ**

Bychenko Serhii Mykolaiovych

*PhD in History, Associate Professor,
Leading Research Fellow
at the Research Laboratory
for Management Problems
in the Field of Civil Protection
Educational and Scientific Institute
of Civil Protection
National University
of Civil Protection of Ukraine
Cherkasi, Ukraine*

Биченко Сергій

Миколайович

*кандидат історичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
з дослідження проблем управління
у сфері цивільного захисту
Навчально-наукового інституту
цивільного захисту
Національний університет
цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна*

Операції пошуку та рятування (Search and Rescue, SAR) на морі становлять критичний компонент морської безпеки, покликаний рятувати людей у стані надзвичайної ситуації. Ефективне функціонування SAR-рівня забезпечується командною взаємодією усіх відповідальних структур: Центрів координації рятування (RCC), спеціалізованих морських координаторів (SMC), підрозділів ДСНС, екіпажів SAR-одиниць, прикордонників, екіпажів та авіації морської охорони, сил ВМС ЗСУ та міжнародних партнерів. У цьому контексті особливої ваги набуває якісна підготовка особового складу центрів координації рятування (Rescue Coordination Centres, RCC), спеціалізованих морських координаторів (SMC) та екіпажів пошуково-рятувальних одиниць (SAR units).

Забезпечення ефективності SAR в умовах воєнного стану та збройних конфліктів вимагає від персоналу RCC, SMC і SAR-підрозділів високого рівня професійної готовності до дій в екстремальних умовах. Досвід евакуації населення з прибережних районів України, проведення морських рятувальних операцій та захисту портової

інфраструктури під час повномасштабної агресії виявив специфічні ризики та виклики для підготовки фахівців, що забезпечують пошук і рятування на морі [1, 2].

Специфічні ризики для персоналу SAR включають загрозу ракетних і артилерійських ударів по портах, акваторіях та рятувальних суднах; ризик мінування морських шляхів і підходів до портів; необхідність виконання пошуково-рятувальних операцій у районах активних бойових дій; високе психологічне навантаження, пов'язане з роботою під постійною загрозою для життя та із ситуаціями масових людських втрат; складність оперативної координації з військово-морськими силами, прикордонними підрозділами, береговою охороною та міжнародними партнерами. Додатковим чинником ризику є критична залежність результатів SAR від часу реагування: будь-які затримки в розгортанні пошукової операції можуть призвести до загибелі людей унаслідок переохолодження, гіпотермії, утоплення [3].

Центри координації рятування (RCC) відіграють ключову роль у системі SAR, здійснюючи приймання та аналіз сигналів лиха, планування пошукових районів, розрахунок дрейфу, розподіл завдань між наявними SAR-одинацями та призначення спеціалізованих морських координаторів (SMC) для конкретних інцидентів. Ефективність їхньої роботи безпосередньо залежить від рівня підготовки персоналу до роботи з сучасними навігаційними, комунікаційними та інформаційними системами, а також від навичок управління багатоплатформеними операціями (кораблі, катери, вертольоти, БпЛА).

Ключові напрями підготовки та перепідготовки персоналу SAR мають включати:

- тактико-спеціальну підготовку до дій в умовах бойових загроз, з відпрацюванням повного циклу SAR-операцій – від приймання сигналу лиха до евакуації постраждалих у безпечні порти;
- тренування SMC та чергових змін RCC з планування пошуку, оцінки ризиків, швидкого прийняття рішень в умовах невизначеності, інформаційного дефіциту та часових обмежень;
- поглиблену підготовку екіпажів SAR-суден і авіації щодо проведення рятувальних операцій у складних метеоумовах, уночі, при загрозі мінної небезпеки, під впливом вогневих уражень;
- психологічну підготовку персоналу до роботи в екстремальних умовах, з елементами стрес-менеджменту, профілактики професійного вигорання та посттравматичних стресових розладів;
- тренування з взаємодії з військово-морськими силами, береговою охороною, прикордонною службою, портовими операторами та міжнародними SAR-центрами відповідно до вимог Конвенції SOLAS

та Міжнародної аеронавігаційної і морської пошуково-рятувальної настанови (IAMSAR).

Особливу увагу в системі підготовки слід приділяти відпрацюванню дій персоналу SAR стосовно вразливих категорій осіб – дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, у тому числі під час масових евакуацій морським транспортом. Це вимагає як спеціалізованих знань (медичних, психологічних), так і адаптованих процедур посадки, розміщення, евакуації та медичної евакуації (MEDEVAC).

Таким чином, ефективна система підготовки та перепідготовки персоналу SAR повинна базуватися на комплексному поєднанні тактико-спеціальної, психологічної та фізичної підготовки, широкому використанні сценарних тренувань і симуляцій, тісній інтеграції з міжнародними стандартами ІМО та кращими практиками країн, що мають розвинені служби пошуку та рятування на морі. Це дозволить підвищити стійкість української системи SAR до викликів воєнного часу та забезпечити максимальне збереження людських життів у морських надзвичайних ситуаціях.

Література:

1. Морські операції пошуку і рятування: управління, планування і координація : монографія / А. І. Головань, А. О. Волошин, І. П. Гончарук, та ін. Одеса : НУ «ОМА», 2023. 200 с.
2. Годованюк С. П. Моделі й методи управління пошуково-рятувальними операціями на морі в умовах невизначеності : дис. д-ра техн. наук. Херсонська державна морська академія, 2019.
3. Гапонов О. О. Правові особливості регулювання морських перевезень в умовах збройного конфлікту в Україні. *Наукові інновації та передові технології. Секція «Право»*. 2024. № 6(34). С. 493–500. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-493-500](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-493-500)
4. Achimescu C.-G., Oltean I.-R. The Role of the International Maritime Organization in Securing the Black Sea in the Context of the Russo-Ukrainian War. *Romanian Journal of International Law*. 2023. №. 29. P. 7–21. URL: <https://rrdi.ro/2023/04/30/the-role-of-the-international-maritime-organization-in-securing-the-black-sea-in-the-context-of-the-russo-ukrainian-war/>